

ЗАКОННІСТЬ І ДИСЦИПЛІНА В ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ЯК ОБОВ'ЯЗКОВІ УМОВИ ПІДВИЩЕННЯ БЕЗПЕКИ ЇХНЬОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Розглядаються питання формування дисципліни та дотримання законності в системі правоохоронних органів України. Проведено аналіз і розмежування таких категорій як «дисципліна» та «законність» з огляду на їхній вплив на безпеку професійної діяльності правоохоронних органів.

Ключові слова: дисципліна, законність, безпека.

Рассматриваются вопросы формирования дисциплины, а также соблюдения законности в системе правоохранительных органов Украины. Проведен анализ и разграничение таких категорий как «дисциплина» и «законность» с учетом их влияния на безопасность профессиональной деятельности правоохранительных органов.

Ключевые слова: дисциплина, законность, безопасность.

The article is devoted the questions of forming of discipline and observances of legality in the system of law enforcement authorities of Ukraine. An analysis and differentiating of such categories is conducted as «discipline» and «legality» from the review of their influence on safety of professional activity of law enforcement authorities.

Key words: discipline, legality, safety.

Сьогодні від якості роботи державного апарату, що здійснює правоохоронну діяльність, від компетентності, добросовісності, порядності правоохоронців залежать долі мільйонів людей. Діяльність правоохоронних органів спрямована на охорону прав і законних інтересів громадян. Внаслідок цього за всіх часів від співробітників правоохоронних структур вимагалось невідступне виконання законів і дотримання дисципліни. Порухення цього правила неминуче призводило до зневіри з боку громадян до органів державної влади, підриваючи авторитет правоохоронних структур. У той же час порушення нормативно встановлених вимог дисципліни та законності в службово-трудовій діяльності призводить і до порушення права самих правоохоронців на особисту безпеку, та, як наслідок, ставить під загрозу безпеку існування всього підрозділу.

Від рівня дотримання законності та дисципліни правоохоронців безпосередньо залежить якість функціонування системи правоохоронних органів України щодо захисту, охорони й забезпечення прав, свобод і законних інтересів учасників суспільних відносин; надійність, сталість й ефективність діяльності самих співробітників цих органів, служб і підрозділів. Важливість дотримання вимог законності та дисципліни працівниками правоохоронних органів зумовлюється й тим, що кожен правоохоронець є державним службовцем, але своїм правовим станом він суттєво відрізняється від службовців інших установ та організацій. Особливості правового стану правоохоронців є наслідком специфіки трудової діяльності, яка зосереджена на охороні громадського порядку та боротьбі зі злочинністю, що є неможливим без дотримання вимог законності, суворої дисципліни, системи підкорення, виконання наказів.

У контексті розгляду умов підвищення безпеки правоохоронних органів у їхній професійній діяльності необхідно насамперед визначитися з поняттям таких категорій як «дисципліна» та «законність».

Загальне поняття дисципліни охоплює багато інших понять, які відображають той чи інший різновид дисципліни. М.І. Ануфрієв, В.С. Венедиктов, О.В. Негодченко, В.О. Со-

нів, тобто у їхній внутрішньо-організаційній діяльності. Виконання зазначених вимог, які у своїй сукупності становлять зміст законності, забезпечує встановлення режиму законності в правоохоронних органах. З поняттям законності тісно пов'язане поняття дисципліни, причому настільки тісно, що в багатьох публікаціях встановлення і забезпечення правопорядку досліджується не через призму законності, а з погляду на забезпечення дисципліни. Насправді ж, дисципліна та законність лише частково збігаються за формою та змістом, але не мають абсолютної тотожності — принципів розбіжності між ними обумовлюються їхнім змістом⁵.

Критерієм розмежування законності та дисципліни є сфера їх застосування. Законність характеризує зовнішню, позасистемну діяльність державних органів та їхніх представників, а дисципліна — їхню внутрішньосистемну діяльність.

Тому поняття законності, особливо у наш час, слід визнати пріоритетним, оскільки вона характеризує зміст і стан зв'язків державних органів з громадянам, їхніми об'єднаннями та іншими суб'єктами. Дисципліна ж відіграє важливу роль у досягненні високої ефективності у їхній діяльності. У зв'язку з цим варто погодитися з думкою вчених — адміністративістів про функціональне призначення дисципліни, тобто її спрямованість на забезпечення законності в управлінській, службовій, фінансовій та правоохоронній діяльності⁶.

У відомих нормативних актах з питань дисципліни та законності визначено основні причини й умови, які сприяють порушенню особовим складом правоохоронних органів даних вимог. Це, зокрема: незадовільна організація праці в підрозділах; низька оперативна обізнаність підрозділів внутрішньої безпеки про діяльність і поведінку співробітників правоохоронних органів на службі та в побуті, коло їхнього оточення, інтереси, матеріальний стан тощо; неналежна перевірка та реагування на наявну негативну інформацію відносно співробітників правоохоронних органів; некісне вивчення кандидатів на службу, ігнорування вимог наказів керівних апаратів, якими регламентований порядок організації перевірки та збору інформації щодо їхніх морально-ділових якостей та психофізіологічних особливостей; відсутність контролю безпосередніх керівників за поведінкою підлеглих, їхня необізнаність про умови життя та потреби особового складу; невчасне та формальне проведення атестацій і спеціальних перевірок особового складу; неналежне виконання рішень колегії, вимог наказів і вказівок з питань зміцнення дисципліни й законності в діяльності правоохоронних органів⁷.

Таким чином, можна помітити, що стан виконання правоохоронцями вимог дисципліни та законності прямо залежить від цілої низки чинників. У той же час дисципліна зобов'язує кожного працівника додержуватися законодавства, виконувати вимоги Присяги, статутів, законних наказів начальників; у службовій діяльності бути чесною, вільною від різних упереджень людиною; сумлінно нести службу; переносити всі труднощі, пов'язані зі службою; додержуватися норм професійної етики, не вчиняти дій, що можуть поставити під сумнів професійну придатність працівника; поважати людську гідність; всебічно сприяти начальникам у зміцненні дисципліни; з гідністю та честю поводитися поза службою, бути прикладом у додержанні громадського порядку. Очевидно, що дисципліна багато в чому залежить від морально-ділових якостей працівника, його виховання, ставлення до праці, самого себе. Та беззаперечним є той факт, що на дисциплінованість впливають професійні та ділові якості працівника. Чим вища культура праці, тим вища, за рівних умов, готовність виконати поставлені завдання в будь-яких умовах і обставинах. Добре організована праця впливає на моральну атмосферу колективу, розвиток соціальної та естетичної культури, а найголовніше — сприяє організованості, дисциплінованості особового складу, та є запорукою забезпечення особистої безпеки правоохоронців.

У питаннях контролю за станом дисципліни та законності в правоохоронних органах велике значення набуває функціонування служб внутрішньої безпеки у відповідних пра-

воохоронних структурах. Так, до основних функцій служб внутрішньої безпеки належать: забезпечення виконання актів і доручень Президента України, Прем'єр-міністра України, Кабінету Міністрів України, вимог, визначених законами України, нормативно-правовими актами, організація роботи структурного підрозділу; складання плану роботи структурного підрозділу та контроль за виконанням; участь у заходах щодо підвищення кваліфікації співробітників структурних підрозділів; організація професійного навчання співробітників.

Служби внутрішньої безпеки посідають керівну роль у забезпеченні дотримання працівниками структурного підрозділу: виконавської дисципліни; ведення діловодства; правил внутрішнього розпорядку та режиму роботи; вимог нормативно-правових актів з охорони праці; правил пожежної безпеки; розгляд скарг на дії співробітників структурного підрозділу; оцінка результатів роботи, ділових якостей співробітників при виконанні покладених завдань; внесення пропозицій керівництву щодо вдосконалення роботи структурного підрозділу, організаційної структури та зміцнення кадрового потенціалу; внесення пропозицій щодо вжиття заходів до порушників виконавської, трудової дисципліни⁷.

У той же час діяльність служб внутрішньої безпеки нерозривно пов'язана із забезпеченням безпечної діяльності правоохоронного органу. У цьому аспекті можна виділити наступні функції даних підрозділів: організація і координація заходів щодо захисту співробітників правоохоронних органів від перешкоджання виконанню покладених на них службових обов'язків, а так само від посягань на життя, здоров'я, житло і майно співробітників, їхніх близьких родичів, пов'язаних з їхньою службовою діяльністю; захист системи правоохоронних органів України, за якої забезпечується її стабільне функціонування.

Саме тому можна дійти висновку, що проблема вдосконалення діяльності підрозділів внутрішньої безпеки в правоохоронних органах, пошуку нових форм профілактики правопорушень і попередження злочинних проявів в органах правопорядку набуває особливої актуальності.

На підставі викладеного можна навести такі способи вдосконалення роботи служб внутрішньої безпеки в правоохоронних органах: поліпшення психологічного відбору кандидатів на службу, розробка професіограм і докладніших характеристик особистості; вдосконалення методик визначення профпридатності; вдосконалення системи спецперевірок щодо кандидата на службу; регулярне проведення нарад з питань дотримання дисципліни працівниками структурних підрозділів; аналіз особистих справ осіб, які вчинили порушення дисципліни та законності; карт вивчення особистості співробітників; аналіз матеріалів кримінальних справ, матеріалів судової практики, що дасть можливість вивчити причини і умови вчинення порушень дисципліни в системі правоохоронних органів України та надалі здійснювати їх профілактику.

Значна кількість порушень, що вчиняються співробітниками правоохоронних органів, не пов'язані з незнанням правових норм. Тому в процесі забезпечення дисципліни та законності в правоохоронних органах не варто переоцінювати значущість тільки правових знань. Серед вимог забезпечення виховного процесу важливу роль відіграє особисте ставлення до моралі. Це не тільки повага, а й солідарність із суспільними нормами, прийняття їх як своїх внутрішніх переконань. Таким чином, для успішного виховного впливу у правоохоронних органах необхідна самодисципліна, що полягає у правомірній професійній поведінці, глибокому усвідомленні правомірних дій та їх виконанні відповідно до власних переконань. Усе, що не передбачено законом, визначається совістю, рівнем моральної культури кожного працівника. Тому закономірним є те, що дисциплінарні вимоги, які є нормативними розпорядженнями, нічого не варті без певних рис особистості, на які вони спираються. Їх відсутність, деформація, негативний розвиток унеможливають дисципліновану поведінку.

Що ж впливає на поліпшення службової дисципліни серед співробітників системи правоохоронних органів? На нашу думку, сюди можна віднести низку об'єктивних і суб'єктивних чинників. До об'єктивних слід віднести рівень культури, моральність членів суспільства в цілому і службовців зокрема, адміністративно-правову врегульованість, порядок заміщення посад в апараті управління, проходження служби та звільнення службовців державного апарату, чіткість визначення функціональних обов'язків на тій чи іншій посаді. До суб'єктивних — особисте ставлення працівника до своїх службових обов'язків, належний рівень професійної підготовки, психофізіологічні особливості особи тощо. Отже, рівень службової дисципліни безпосередньо залежить від культурного рівня правоохоронців, стану їхньої моральності, знання ними норм права.

Наостанок варто зазначити, що дотримання вимог дисципліни та законності співробітниками правоохоронних органів як умова підвищення безпеки їхньої професійної діяльності — це насамперед можливість і бажання свідомого дотримання вимог правових норм, норм моралі, розуміння всієї відповідальності, що лягає на працівника під час виконання своїх професійних обов'язків. Хочеться наголосити на значенні ініціативи, творчості, пошуку нових шляхів і способів вирішення правоохоронцями службових завдань, оминаючи при цьому порушення вимог дисципліни та законності⁹. Неадекватна мотивація, життєві цінності, що суперечать завданням службової діяльності (визначеним у відповідних нормативних документах), поєднані з владними повноваженнями, призводять до порушення як дисципліни, так і закону, а в діяльності правоохоронних органів такий стан речей є неприпустимим.

1. *Ануфрієв М.І., Венедиктов В.С. Негодченко О.В., Соболев В.О., Шкарупа В.К., Шербина В.І.* Соціологічно-правові аспекти зміцнення службової дисципліни в органах внутрішніх справ України: Навч.-метод. посіб. — Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2000. — С. 10.
2. *Дубина Н.А.* Забезпечення дисципліни та законності в ОВС України // Форум права. — 2011 р. — №4. — С. 250. 3. *Чапала О.Ю.* Юридична відповідальність працівників органів внутрішніх справ за порушення вимог проходження служби // Вісник Академії праці і соціальних відносин. — 2010. — №2. — С. 174. 4. *Виховна* робота у підрозділах внутрішніх військ: Навч. посіб. / Ілляк О.О., Губін К.Ю., Круть П.П. та ін. — Х.: Акад. ВВ МВС України, 2010. — С. 37. 5. *Чапала О.Ю.* Цит. праця. — С. 175. 6. *Колтаков В.К.* Законність та дисципліна в умовах реформування ОВС України // Форум права. — 2010. — № 3. — С. 82. 7. *Сахно А.П.* Значення законності та дисципліни в діяльності ОВС та шляхи їх зміцнення // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності. — 2011. — №3. — С.72. 8. *Про функціональні повноваження підрозділів ДПС України та їх організаційну структуру:* Наказ ДПС України від 29.11.2011р. №185 // ВВР України. — 2012. — № 20. — Ст. 90. 9. *Заросило В.О., Беззубов Д.О., Дудник О.В., Тімакова В.М.* Юридичний ризик та юридична безпека: Монографія. — К.: Український державний університет фінансів та міжнародної торгівлі, 2012. — С. 105.